

DOI 10.31909/26168774.2019-(43)-10

УДК 94: [336.74:316.343:63-051-058.12 (477.74) «26» М

Олександр МИХАЙЛОВ*

ДІЯЛЬНІСТЬ КРЕДИТНИХ ТОВАРИСТВ ТА ЗЕМСЬКИХ КАС У БЕССАРАБСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ

У статті розглянуто основні форми допомоги поміщицькою верствою утворенню кредитних товариств на території Бессарабії. Акцентована увага на потребі сільського населення у вчасному та сприятливому кредитуванні. В дослідженні зосереджено увагу на адміністративній роботі дворян у цьому напрямку. Представлено важливі компоненти співробітництва повітових і губернських органів влади; клопотання перед урядом про відкриття кредитних товариств. Окрема увага приділяється двосторонній взаємодії нобілітету та земських кас губернії; висвітлюються деякі приклади позарегламентного кредитування цих установ. Наукова новизна даного дослідження полягає в тому, що наразі ми не маємо комплексної роботи, яка б висвітлювала внесок дворянства Бессарабської губернії у становлення та розвиток кредитно-банківської системи регіону.

Ключові слова: дворянство, кредитне товариство, земська каса, позика, вклад, Бессарабська губернія.

Постановка проблеми. Сьогодні активно розвивається такий напрям наукових досліджень як регіональна історія. Вивчення окремих аспектів історії Бессарабської губернії, особливо ролі дворянства в розвитку дрібного кредиту, дозволяє представити тогочасний економічний і соціальний розвиток регіону. Кращі зразки кредитної діяльності минулого можуть бути використані в умовах нашого часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Хоча питання кредитної активності дворянства Бессарабії порушувалося багатьма дослідниками, на сьогоднішній день воно є недостатньо вивченим. До публікацій радянського періоду відноситься монографія Д.Є. Шемякова¹, який дав вагому статистичну інформацію щодо діяльності установ дрібного кредиту. Змістовними, на наш погляд, є розвідки сучасних українських учених, котрі досліджують різні аспекти роботи кредитних установ та нобілітету. Значну цінність для розробки даної тематики становить дослідження Л.Ф. Циганенко², в якому приділяється увага торговій і кредитно-фінансовій діяльності дворянства Бессарабської губернії. Загальну характеристику тогочасного розвитку дрібного кредиту та банківської системи в Україні надають дослідження Т.А. Балабушевича, В.Д. Барана, В.К. Барана та інших.

Мета даної статті – на основі архівних матеріалів і наукових праць проаналізувати окремі відомості про місце й значення поміщицької верстви регіону в утворенні та діяльності кредитних товариств і земських кас Бессарабської губернії.

Наукові завдання статті. Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання:

– проаналізувати наявну історіографічну та джерельну базу з даної наукової проблематики;

– з'ясувати історичні передумови участі дворянства в організації та діяльності кредитних товариств та земських кас регіону;

* Михайлов О. – викладач кафедри української і всесвітньої історії та культури, Ізмаїльський державний гуманітарний університет; e-mail: ilon4ik007@meta.ua

¹ Шемяков Д.Е. (1980). *Очерки экономической истории Бессарабии эпохи империализма*. Кишинев: Штиинца. С. 174.

² Циганенко Л.Ф. (2009). *Дворянство Півдня України (др. пол. XVIII – 1917 рр.)*. Ізмаїл: СМІЛ. С. 278.

- встановити загальні риси та особливості формування кредитних товариств та земських кас у Бессарабській губернії;
- охарактеризувати взаємодію комерційних і земельних банків по відношенню до дворянського стану регіону;
- визначити основні аспекти внеску аристократії в розвиток системи дрібного кредиту Бессарабської губернії;

Виклад основного матеріалу. У пореформені роки в Бессарабії утверджується суспільний розподіл праці, що став основою товарного капіталістичного виробництва. Ринкові відносини перемогли і в місті, і в селі. Держава володіла залізничним та водним транспортом, засобами зв'язку, здійснювала кредитні операції. Саме дворяни-чиновники, які знаходилися на державній службі, здійснювали урядову політику в кредитно-фінансовій сфері в губерніях і повітах

Наприкінці XIX ст. кредитно-банківська система Російської імперії зазнала значних змін. Так, 1 червня 1895 р. було прийнято Положення про установи дрібного кредиту, в якому основною їх формою визнавалися кредитні товариства райффайзенівського типу. Програма документа поширювалася і на каси. Головна мета установ дрібного кредиту, за положенням, полягала в тому, щоб надавати населенню, в тому числі різним союзам, артілям, позики для задоволення господарських потреб і заощадження та накопичення невеликих грошових сум, на які нараховувалися відсотки. Джерелами коштів для відкриття кредитних товариств могли служити кредити Державного банку. Джерелами коштів для відкриття кас служили пайові внески членів товариства в сумі до ста карбованців. Через ряд об'єктивних причин, потреби населення, ці установи отримали широке розповсюдження і на території Бессарабської губернії³.

Реформи другої половини XIX ст. викликали зростання ділової активності. Виникла необхідність у короткострокових кредитах на вигідних умовах, що не могли запропонувати приватні та інші установи.

На це вказує оголошення керівника земської управи Акерманського повіту дворянина В.М.Пуришкевича: «Майже кожен знає, як часто сільське населення потребує позики коштів для своїх господарських потреб (придбати землю, купити коня чи корову, збудувати хату, сплатити податки, щоб не продавати за безцінь хліб, коли він ще дешевий, а почекати добрих цін). Для забезпечення населення у позиках можуть відкриватися у повітах так звані кредитні установи за загальноприйнятим статутом, що був виданий для цього урядом, кредитні товариства...»⁴. Кредит був досить важливим для жителів Бессарабії, про що свідчать чисельні витяги з архівних документів, котрі характеризують кредитні товариства як найбільш ефективний вид установ дрібного кредиту.

Загалом на 1914 рік у Бессарабській губернії діяло 233 кредитних товариства, що в декілька разів більше ніж кількість інших установ дрібного кредиту в регіоні. Їх сума балансу дорівнювала 16,9 млн. руб.⁵. За позики товариства стягували від 8 до 12%, а вкладникам сплачували, відповідно до термінів вкладів, від 4 до 6%. Позики поділялись на 2 категорії: одні видавалися на термін до 6 місяців, інші – на термін до 12 місяців. Звіти свідчать, що позик першої категорії нараховувалося – 44,5%, а другої – 55,5% .

Місцеве дворянство виявляло ініціативу щодо відкриття кредитних установ у регіоні. Особливо це стосувалося губернського чиновництва. Завдяки архівним джерелам стало відомо, що голова Бессарабської губернської земської управи дійсний статський радник Іван Васильович Крісті повідомляв у листі до повітових земських управ 24 лютого 1897 р.:

³Економічна історія України: Історико-економічне дослідження: в 2 т. / [авт. кол.: Т. А. Балабушевич, В. Д. Баран, В. К. Баран та ін.]; відп. ред. В.А. Смолій. – Т. 2.]. К.: НАН України. Інститут історії України. Ніка-Центр, 2011. С. 583.

⁴Комунальна установа «Ізмаїльський архів» (далі КУІА). Ф. 47. Оп. 1. Спр. 38. Арк. 23.

⁵ Шемяков Д.Е. (1980). *Очерки экономической истории Бессарабии эпохи империализма*. Кишинев: Штиинца. С. 174.

«Губернські земські збори постановою від 12 січня 1897 р., уповноважили губернську управу клопотати перед урядом про дозвіл земствам відкривати сільські банки та інші установи дрібного сільського кредиту ...»⁶. Таке повноваження у відкритті кредитних установ в повітах центральній Бессарабській управі надав спадковий дворянин таємний радник Іван Єгорович Катаржі, який на той час головував у губернських земських зборах. Нерідко аристократи губернії самостійно обробляли інформацію відносно нових кредитних установ

На ім'я голови Акерманської повітової земської управи дворянина В.М. Пуришкевича 4 лютого 1902 р. була направлена доповідь, в якій зазначалося, що Корочанська земська управа передала в Акерманську один екземпляр друкованих журналів земського збору, де була розміщена доповідь управи про кредитні товариства й один екземпляр зразка статуту кредитних товариств. У ньому знаходилися вказівки щодо відкриття такого товариства, форма прохання до міністерства фінансів і форми відомостей, які обов'язково мали бути прикріплені до прохання⁷. Отже, ми бачимо зацікавленість дворян земств Бессарабської губернії у впровадженні нових ефективніших форм кредиту. У різних документах можна спостерігати схвальне ставлення до кредитних товариств.

Так, наприклад, у листі на ім'я спадкового дворянина В.Г. Навроцького за 1905 р. наголошувалося на тому, що метою кредитних установ було надання у важку хвилину жителям села потрібної їм для господарства суми⁸.

Разом з тим з'явилась ціла низка труднощів у діяльності цих товариств у Бессарабській губернії. Так, в одному з документів спадковий дворянин В.М. Пуришкевич зазначав: «Розвитку кредитних товариств заважає високий обсяг відсотків, що стягується Міністерством за позики капіталів; земство могло б у цьому відношенні значною мірою полегшити справи товариства, позичивши їм оборотні капітали за нижчими відсотками зі спеціальних коштів. Другою, найбільш вагомою перешкодою діяльності кредитних товариств є відсутність кваліфікованих кадрів для ведення справи товариства, бо справи ці, особливо система складання рахунків і визначення розмірів позик, не під силу малограмотним особам. Значно полегшити справу в такому випадку може земство: увійшовши до складу товариства членом-підкувальником, воно може через своїх агентів і контролювати, і спрямовувати справи товариства; допомога його стосовно цього буде значнішою для населення, ніж допомога інспекторів кредитних товариств, які призначаються по одному на всю губернію, в той же час виконуючи обов'язки, що і в інших відділеннях Держбанку...»⁹. Тобто, саме представники нобілітету в якості земських чиновників ставали необхідними учасниками та координаторами справ кредитних товариств.

Дія кредитних установ у Бессарабії мала значний успіх. Збільшувався фінансовий обіг, зростав капітал, з'являлася довіра населення. Це було характерним явищем і для функціонування земських кас у губернії.

За статистичними даними, у 1914 р. земських кас у Бессарабській губернії було 8, сума їх балансу дорівнювала 13,3 млн. руб., з неї 11,8 млн. руб. виділялося цими касами саме на позики. Поступово розвивалась інфраструктура кас, відділення яких розповсюджувалися по всій Бессарабській губернії. Так, у земській касі дрібного кредиту Оргеєвського повіту в 1911 р., головою якої був дворянин Володимир Петрович Антоновський, існувала посада агента зі з'ясування кредитоздатності позичальників, яку

⁶ КУІА. Ф. 47. Оп. 1. Спр. 10. Арк. 410.

⁷ КУІА. Ф. 47. Оп. 1. Спр. 38. Арк. 68.

⁸ КУІА. Ф. 47. Оп. 1. Спр. 17. Арк. 20.

⁹ КУІА. Ф. 47. Оп. 1. Спр. 38. Арк. 23.

займав поміщик П.К. Кирика¹⁰. Це вказує на ретельну перевірку благонадійності клієнтів, які отримували позику.

Діяльність земських кас відзначалася високим рівнем доступності при організованому контролі своїх позичальників. Наприклад, в оголошенні Кишинівської земської каси дрібного кредиту 1914 р. міститься інформація про діяльність каси. Кредитна установа, підпорядкована Кишинівській земській управі під керівництвом поміщика М. Главче, приймала вклади, за які сплачувала клієнтам 4,5% річних за безстрокові вклади і 6% – за строкові. При цьому клієнтам надавалися такі пільги: відсотки, що отримували вкладники за свої вклади, не обтягувалися 5% державного збору, вкладники звільнялися від гербового збору, у випадку смерті клієнта його вклад отримувала особа, що була обумовлена при внесенні вкладу без документів та податків. У оголошенні зазначалося, що каса надавала позики виключно установам дрібного кредиту Кишинівського повіту. За позики в основний капітал каса стягувала 6% річних, а за короткострокові – 7-8%¹¹. Зазначені відомості вказують на те, що каса діяла лише в межах повіту, до якого була прикріплена. Правління в касах Бессарабської губернії очолювали ті, хто належав до дворянського і купецького стану, мав особисте звання або бюрократичний чин. За незначним виключенням, до складу кас могли входити працівники, що не мали чину. Саме дворяни вирішували, хто міг отримати позику та на яких умовах.

Участь дворянства в діяльності установ дрібного кредиту мала двосторонній характер. Ця закономірність стала досить яскравою на початку ХХ ст. З одного боку, дворяни виступали адміністраторами в організації сприятливої нормативної та функціональної бази установ, з іншого – використовували фінансові потужності цих установ для реалізації певних індустріальних проєктів, благоустрою міст, вирішення особистих і посадових завдань. Велике значення для розширення економічних зв'язків і торгівлі мала розбудова шляхів сполучення. Дворяни-підприємці ставали активними учасниками розвитку транспортної інфраструктури регіону. За даними Л.Ф. Циганенко, ще в 40-х роках ХІХ ст. в Одесі виник комітет з поліпшення шляхів, більшість членів якого склали дворяни. Інтенсивно розвивався і міський транспорт¹². Для успішного розвитку такої інфраструктури дворяни отримували своєчасну допомогу у формі грошових позик у місцевих кредитних організаціях.

Підтверджували цю тенденцію і дворяни адміністративного центру губернії – Кишинєва. Залежність промисловості від банківських установ часто супроводжувалася залежністю від іноземного капіталу. Взагалі, іноземні промисловці на вигідних умовах створювали підприємства в регіоні. Звичайно, залучення зарубіжних товариств та організацій відбувалося за посередництвом бессарабського дворянства. Саме керівник Кишинівської міської управи, аристократ М. Главче у квітні 1911 р. заключив з Бельгійським товариством договір на 40 років про перебудову трамвая з кінної тяги на електричну.

Товариство зобов'язувалося виконати цю роботу за умови забезпечення трамвая електроенергією з міської електростанції. Варто наголосити, що електроенергія для бельгійців коштувала дуже дешево: від 4 до 5,5 коп. за кВт-годину – в 5-6 разів нижче, ніж вона відпускалася приватним особам міста. Кишинівський трамвай виявився крупним споживачем електроенергії. У 1915 р. він витратив 1,5 млн. кВт-годин з 3,4 кВт-годин загального виробництва міської електростанції або 44%. На це було витрачено 872 тис. рублів. Для покриття витрат міська управа в грудні 1913 р. отримала в міській земській касі дрібного кредиту позику на 35 років у розмірі 1 млн. рублів. На посаді голови цієї каси також перебував дворянин М.Главче¹³. Залежність міського транспорту від

¹⁰ Топиро Б.А. (1911). *Адрес-календар Бессарабської губернії*. Кишинєв: Губернская типография, [1911]. С. 248.

¹¹ Там само.

¹² Циганенко Л.Ф. (2009). *Дворянство Півдня України* (др. пол. ХVІІІ – 1917 рр.). Ізмаїл: СМІЛ. С. 278.

¹³ КУІА. Ф. 47. Оп. 1. Спр. 85. Арк. 156.

іноземного капіталу супроводжувалася зростанням заборгованості Кишинєва банкам і кредитним установам.

Зі звіту надзвичайним земським зборам від голови управи дворянина А.А. Ярошевича (9 травня 1917 р.): «...просимо затвердити, розподіливши чистий прибуток за 1916 р. в сумі 25 501 руб. 37 коп. згідно з припущенням правління каси і, по-друге, надати Правлінню каси повноважень з підписання у поточному році позик до мільйона рублів (1 000 000 руб.) через те, що надане минулого року повноваження на заключення позик до восьмисот тисяч рублів (800 000 руб.), у зв'язку з операціями каси поточного року, недостатньо»¹⁴. Функції земських кас, позики яких спершу були призначені для сільських союзних артілей та дрібних кредитних установ, все більше зростали. У 1917 р. через загострення політичної та економічної кризи збільшилося навантаження на земські каси. Саме наприкінці цього року спадковий дворянин, голова Акерманської земської управи, А.А. Ярошевич наполегливо вимагав від земської каси дрібного кредиту надати значну позичку для вирішення потреб управи.

Правління каси відповіло дворянину: «До цього часу земською управою вже було позичено в касі 550 000 рублів, а загальна кількість виданих позик складає 850 000 рублів. Тобто управа вже є найбільшим боржником установи. До того ж каса має виконувати свої зобов'язання перед вкладниками. Загальна сума вкладів – 1 500 000 рублів. Активи ж, якими володіє каса, складають 700 000 рублів (ці кошти зберігалися в різних кредитних установах і могли поступити звідти лише чеками, а не грошовими знаками)»¹⁵.

У разі вимоги вкладниками своїх вкладів, каса має у своєму активі лише 700 000 рублів, тобто 50 коп. на 1 рубль вкладів. Беручи до уваги ці факти, навіть якщо б управа взяла на себе відповідальність за спроможність нашої установи реалізувати обов'язки перед вкладниками, каса не має в своєму розпорядженні коштів для видачі позички».

Незважаючи на таку категоричну відповідь правління Акерманської каси дрібного кредиту, А.А. Ярошевич адресував цій установі повторний запит: «Ми розуміємо, що вже на даний момент каса забезпечує кожен рубль вкладників лише 50 копійками, а всі інші установи взагалі припинили видачу вкладів. Проте, земська управа вважає можливим і безпечним для каси дрібного кредиту надати ще одну позичку управі в розмірі 70 000 рублів»¹⁶.

Розвиток розгалуженої системи різних кредитних установ у Бессарабії був яскраво виражений напередодні Першої світової війни. Багато в чому це було досягнуто, завдяки Положенню про дрібні кредитні установи 1895 р. та підтримки губернського дворянства у відкритті таких товариств. Ці установи полегшували діяльність та господарську активність селян, покращували умови їх життя. Діяльність кредитних товариств вирізнялася своєю спрощеністю та спрямованістю на малозабезпечені верстви населення.

Висновки. У Бессарабській губернії їх кількість постійно зростала через субсидування Державним банком. Товариства надавали позички, приймали вклади, їх клієнти мали вказати причину позички, а правління зобов'язане було перевірити цільові витрати. Земські каси, що підпорядковувалися повітовим земським управам, прикріплювалися до відповідних повітів, надаючи широкі пільги по вкладах і забезпечуючи позиками дрібні кредитні установи. Проте, поміщики часто порушували статuti кас, отримуючи великі кредити на інші потреби. Керівництво касами здійснювали особи, що належали до дворянської або купецької верств населення.

¹⁴ Шемяков Д.Е. (1980). *Очерки экономической истории Бессарабии эпохи империализма*. Кишинев: Штиинца. 252 с.

¹⁵ КУИА. Ф. 47. Оп. 1. Спр. 435. Арк. 89.

¹⁶ КУИА. Ф. 47. Оп. 1. Спр. 85. Арк. 156.

Література:

- Адрес-календарь Бессарабской губернии на 1897 г . / [под. ред. Б.А. Топиро]. – Кишинёв: Губернская типография, [1897]. – 269 с.
- Адрес-календарь Бессарабской губернии на 1911г. / [под. ред. Б.А. Топиро]. – Кишинёв: Губернская типография, [1911]. – 545 с.
- Адрес-календарь Бессарабской губернии 1914 г. / [под. ред. Б.А. Топиро]. – Кишинёв: Губернская типография, [1914]. – 538 с.
- Економічна історія України : Історико-економічне дослідження: в 2 т. / [авт. кол.: Т. А. Балабушевич, В. Д. Баран, В. К. Баран та ін.]; відп. ред. В.А. Смолій. – [Т. 2].– К.: НАН України. Інститут історії України. Ніка-Центр, 2011. – 696 с.
- КУИА «Ізмаїльський архів». – Ф. 47. Аккерманская уездная земская управа – Оп. 1. – Спр. 10. Переписка с Бессарабской губернской земской управой об открытии в сёлах уезда ссудо-сберегательных товариществ и их состоянии в 1875-1905 гг., 418 арк.
- Комунальна установа «Ізмаїльський архів».– Ф. 47. Аккерманская уездная земская управа – Оп. 1. – Спр. 17. Устав ссудо-сберегательной кассы служащих по земству, учреждённой при уездной земской управе в 1882-1912 гг., 79 арк.
- КУИА «Ізмаїльський архів». – Ф. 47. Аккерманская уездная земская управа – Оп. 1. – Спр. 38. Устав, положение от 16 июля 1895 г. и доклады земских управ об организации и деятельности кредитных товариществ России за 1902 г., 769 арк.
- КУИА «Ізмаїльський архів». – Ф. 47. Аккерманская уездная земская управа – Оп. 1. – Спр. 85. Дело об открытии и работе ссудо-сберегательных товариществ в сёлах уезда за 1913-1917 гг., 215 арк.
- КУИА «Ізмаїльський архів». – Ф. 47. Аккерманская уездная земская управа – Оп. 1. – Спр. 435. Переписка с Одесским обществом взаимного кредита о производстве краткосрочных займов, в частных кредитных учреждениях и у частных лиц в выдаче ссуд за 1917-1920 гг., 181 арк.
- Циганенко Л.Ф. Дворянство Півдня України (др. пол. XVIII – 1917 pp.) / Лілія Федорівна Циганенко. – Ізмаїл: СМІЛ, 2009. – 384 с.
- Шемяков Д.Е. Очерки экономической истории Бессарабии эпохи империализма / Дмитрий Сторович Шемяков. – Кишинев: Штиинца, 1980. – 252 с.

References:

- Adres-kalendar' Bessarabskoy hubernyy 1914 h. / [pod. red. B.A. Topyro]. – Kyshynëv: Hubernskaya typhrafyua, [1914]. – 538 s.
- Adres-kalendar' Bessarabskoy hubernyy na 1897 h . / [pod. red. B.A. Topyro]. – Kyshynëv: Hubernskaya typhrafyua, [1897]. – 269 s.
- Adres-kalendar' Bessarabskoy hubernyy na 1911h. / [pod. red. B.A. Topyro]. – Kyshynëv: Hubernskaya typhrafyua, [1911]. – 545 s.
- Ekonomichna istoriya Ukrayiny : Istoryko-ekonomichne doslidzhennya: v 2 t. / [avt. kol.: T. A. Balabushevych, V. D. Baran, V. K. Baran ta in.]; vidp. red. V.A. Smoliy. – [T. 2].– K.: NAN Ukrayiny. Inctytut istoriyi Ukrayiny. Nika-Tsentr, 2011. – 696 s.
- Komunal'na ustanova «Izmayil's'kyu arkhiv».– F. 47. Akkermanskaya uezdnaaya zemskaya uprava – Op. 1. – Spr. 17. Ustav ssudo-sberehatel'noy kassy sluzhashchykh po zemstvu, uchrezhdënnoy pry uezdnoy zemskoy upravе v 1882-1912 hh., 79 ark.
- KUIA «Izmayil's'kyu arkhiv». – F. 47. Akkermanskaya uezdnaaya zemskaya uprava – Op. 1. – Spr. 10. Perepyska s Bessarabskoy hubernskoy zemskoy upravoy ob otkrytyu v sëlakh uezda ssudo-sberehatel'nykh tovaryshchestv y ykh sostoyanyy v 1875-1905 hh., 418 ark.

KUIA «Izmayil's'kyu arkhiv». – F. 47. Akkermanskaya uezdная zemskaya uprava – Op. 1. – Spr. 38. Ustav, polozhenye ot 16 yulya 1895 h. y doklady zemskyykh uprav ob orhanyzatsyy y deyatelnosti kredytnyykh tovaryshchestv Rossyy za 1902 h., 769 ark.

KUIA «Izmayil's'kyu arkhiv». – F. 47. Akkermanskaya uezdная zemskaya uprava – Op. 1. – Spr. 85. Delo ob otkrytyu y rabote ssudo-sberehatel'nykh tovaryshchestv v selakh uezda za 1913-1917 hh., 215 ark.

KUIA «Izmayil's'kyu arkhiv». – F. 47. Akkermanskaya uezdная zemskaya uprava – Op. 1. – Spr. 435. Perepyska s Odesskym obshchestvom vzaymnoho kredyta o proyzvodstve kratkosrochnyykh zaumov, v chastnykh kredytnyykh uchrezhdenyyakh y u chastnykh lyts v vydache ssud za 1917-1920 hh., 181 ark.

Shemyakov D.E. Ocherky ekonomicheskoy ystoriy Bessarabyu epokhy ymperyalizma / Dmytryy Yehorovych Shemyakov. – Kyshynev: Shtyynsa, 1980. – 252 s.

Tsyhanenko L.F. Dvoryanstvo Pivdnyia Ukrainy (dr. pol. KhVIII – 1917 rr.) / Liliya Fedorivna Tsyhanenko. – Izmayil: SMYL, 2009. – 384 s.

Mihailov O. The Activity of Credit Societies and District Offices in the Bessarabia.

At the end of the XIX century. credit and banking system of the Russian Empire has undergone significant changes. In the First of June, 1895 was adopted the resolution about small credit institutions where their basic form, along with loan-savings associations, recognized the credit unions raiffeisength type. The program document was distributed also in cash. The main purpose of small credit institutions by the provisions was to provide the public, including various unions, gang loans to meet household needs and savings and accumulation of small sums of money, which accrue interest. Sources of funds for the opening of credit societies could serve to the State Bank. Sources of funds to open offices serving members of society mutual contributions of up to one hundred rubles. A number of objective reasons, the needs of the population, these institutions widely used and in the province of Bessarabia. It was possible because of promoting by the nobles to the formation of credit societies on the territory of the region.

However, landlords often violated statutes of the credit institutions receiving large loans for other needs. Management of that district cashes was realise by the persons belonging to noble or merchant groups. The development of an extensive system of various credit institutions in Bessarabia was pronounced before World War I. Much of this was achieved thanks to the provisions regarding small credit institutions in 1895 and support the provincial nobility in the opening of such companies. These institutions facilitate economic activity and the activity of farmers, improved their living conditions. Of credit societies distinguished by its simplicity and focus on the poor. In the province of Bessarabia their number is constantly growing through subsidies State Bank. The Company provided loans, taking deposits their clients had reason to specify the loan, and the board was obliged to check the landing costs. Local cash, subordinated county rural council, the relevant counties, providing extensive benefits for deposits and providing loans to small credit institutions. However, landlords often violated statutes banks receiving large loans for other purposes. Management performed desks persons belonging to noble or merchant population.

Key words: *nobility, credit society, district office, loan, deposit, Bessarabia.*